

rebat, temporis considerans difficultatem, et barbarorum incursionem intolerabilem, et semetipsum erga imperatores conservans rectum, et absque insidiis; quia vero ad urbem properare inimicum vidit, scribit Nicephoro patriarchæ de fide sua recta affirmans, petens etiam ut cum oratione et nutu ejus imper. sumeret, et veniens ad tribunal ante urbem positum, una cum prætoribus et exercitibus, valde legitimus Romanorum imperator ostenditur, et die media Constantinopolim per Carsii portam ingreditur, et ad regalia pervenit. Porro audita hujus acclamatione Michael in oratorium Phari accurrens, una cum Procopia, natisque suis, detonsis capillis, monastica induit vestimenta, v. Idus Julii, sexta indictione, feria secunda.

LEO.

Postera vero die, Leo coronatus a Nicephoro patriarcha in ambone majoris ecclesiæ, urbis præcepit custodiri portas, et muros die ac nocte ipse per se circuiens, et exercitans cunctos, ac bonam spei fiduciam habere commonens, eo quod Deus celeriter foret inopinate facturus per intercessionem intemeratæ Dei Genitricis, et omnium sanctorum, nec omnino confundi nos esset passurus ob multitudinem

^a Hactenus Anastasius Biblioth. ex Theophane, cui in Græco exemplari subjuncta sunt quædam ex Leonis grammatici chronographia posteriorum imperatorum usque ad Constantinum Romani generum.

culparum nostrarum. Interea novus Sennacherib, Crunus videlicet, derelicto proprio fratre cum virtute sua ad impugnandum Adrianopolim, post sex dies imperii Leonis superveniens in viribus suis, et equis, regiam urbem gyravit juxta muros a Blacernis usque ad Auream portam, ostendens virtutem suam, et celebrato polluto dæmonico sacrificio in præto penes mare sito, postulavit ab imperatore ut figeret contum suam in eandem portam Auream; quo id fieri non permittente, reversus est ad tabernaculum suum. Cum autem admiratus fuisset muros urbis et bene ordinatam imperatoris aciem, et super obsidionem quam sperabat, desperatus effectus esset, ad conventiones convertitur, et ante pacem tentatoria verba faciebat. At imperator, accepta occasione, conatus est huic insidiari, sed a multitudine peccatorum nostrorum hoc in finem perducere prohibitus est, administrantium hujuscemodi rusticitate, vulnerantium quidem hunc, mortalem tamen non inferentium plagam. Super hoc ergo insaniens nequissimus, misso cursu ad sanctum Mamam, palatium illic habitum incendit, et æreo Leone Hippodromi, una cum urso et dracunculo, lateribus ac marmoribus electis in plastro impositis, reversus est, et obsessam Adrianopolim cepit ^a.

Sequitur in Anastas. P. Pith. : Hæc est collectio annorum, ut subinfertur Adam anno 230, etc. In Ex. Briss. sequitur Bosina Bissini regis uxor. Et narratio de Theodorico. CANISIUS.

LANDULPHI SAGACIS

ADDITAMENTUM AD HISTORIAM MISCELLAM

EX MS. BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ NUNC PRIMUM EDITUM.

Cum jam, ut præmissum est, Romanorum desierit apud Italos imperium, plurimæque gentes irruerent contra ipsos, adusque pertransierat pelagum. Hæc tempestate Justinianus Augustus Romanorum eundem felici sorte regebat Imperium, qui et bella prospere gessit, et in causis civilibus mirificus existit. Nam per Belisarium patricium Persam fortiter devicit, perque ipsum Belisarium Vandalorum gentem, capto eorum rege Gelismero, usque ad internecionem delevit, Africam quoque totam, post annos nonaginta et sex, Romano imperio restituit. Purisque Belisarii viribus, Gothorum in Italia gentem, capto Withigis eorum rege, superavit. Mauros quoque post hæc Africam infestantes, eorumque regem Attilam, per Joannem exconsulem mirabili virtute prostravit, pari etiam modo et alias gentes belli jure compressit. Quam ob causam propter eorum omnium victorias, ut Alamannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanusque diceretur, habere hæc nomina meruit. Leges etiam Romanorum, quarum prolixitas nimia erat, et inu-

tilis dissonantia, mirabili brevitate correxit. Nam omnes constitutiones principum, quæ utique multis in voluminibus habebantur, intra duodecim libros coarctavit, idem quoque volumen Codicem Justiniani appellari præcepit. Rursusque singulorum magistratum sive judicum leges, quæ usque ad duo millia pene libros erant extensæ, intra quinquaginta librorum numerum redegit, eumque Codicem Digestorum, sive Pandectarum vocabulo nuncupavit. Quatuor etiam Institutionum libros, in quibus breviter universarum legum textus comprehenditur, noviter composuit. Novas quoque leges, quas ipse statuerat, in unum volumen redactas, id est, Codicem Novellam nuncupari sancivit. Extraxit quoque idem princeps intra Constantinopolim urbem Christo Domino, qui est Sapientia Dei Patris, templum, quod Græco vocabulo agiam Sophiam, id est, sanctam Sapientiam nominavit. Cujus opus adeo cuncta ædificia excellit, ut in totis terrarum spatiis huic simile non possit inveniri. Erat enim princeps fide catholicus, in operibus rectus, in judiciis justus, ideoque omnia

concurrerant ei in bonum. Hujus temporibus Casiodorus, apud urbem Romam tam sæculari quam divina scientia claruit, qui inter cætera quæ nobiliter scripsit, psalmorum præcipue occulta potentissime reseravit. Ille primum consul, deinde senator, ad postremum verè monachus exstitit. Hoc etiam tempore ^a Diotusius Alba in urbe Roma constitutus, paschalem calculum miranda argumentatione composuit. Tuncque nihilominus Arator Romanæ Ecclesiæ subdiaconus, poeta mirabilis, Actus apostolorum versibus hexametris exaravit. His quoque diebus beatus Benedictus Pater, et prius in loco qui Sublacum dicitur, qui ab urbe Roma quadraginta millibus abest, et postea in castro Cassini, quod Clarum appellatur, et magnæ vitæ meritis, et apostolicis virtutibus effulsit. Igitur cum circumquaque frequenter Longobardorum victoriæ personarent, Narsis chartularius imperialis, qui tunc præerat Italiæ, bellum adversus Totilam Gothorum regem præparans, cum jam pridem Longobardos confæderatos haberet, legatos ad Alboin dirigit, quatenus ei pugnaturum cum Gothis auxilium ministraret. Tunc Alboin electam e suis manum direxit, qui Romanis adversum Gothos suffragium ferrent, qui per maris Adriatici sinum in Italiam transvecti, sociatique Romanis, pugnam inierunt cum Gothis. Quibus usque ad internecionem deletis, taliter cum Totila suo rege honorati multis muneribus, victores ad propria remearunt, omnique tempore quo Longobardi Pannoniam possederunt, Romanæ reipublicæ adversus æmulos adjuutores fuerunt. His temporibus Narsis etiam Buccellino duci bellum intulit, quem Thendepertus rex Francorum cum in Italiam introisset, reversus ad Gallias cum Hamingo alio duce, ad subjiciendam Italiam reliquerat. Tunc quoque apud Constantinopolim Priscianus Cæsariensis grammaticæ artis, ut ita dixerim, profunda rimatus est. Qui Buccellinus cum pene totam Italiam direptionibus vastaret, et Thendeperto suo regi de præda Italiæ munera copiosa conferret, cum in Campanea hiemare dispo-neret, tandem in loco cui Tannecum nomen est gravi bello a Narsete superatus, extinctus est. Hamingus vero, dum Widin Gothorum comiti contra Narsetem rebellanti auxilium ferre conatus fuisset, utriusque a Narsete superati sunt. Widin captus Constantinopolim exsulatur. Hamingus vero, qui ei auxilium præbuerat, Narsetis gladio perimitur. Tertius quoque Francorum dux, nomine Leutharius, Buccellini germanus, dum multa præda onustus ad patriam cupe-ret reverti, inter Veronam et Tridentum, juxta lacum Benacum propria morte defunctus est. Habuit nihilominus Narsis certamen adversus Sindual Bren-torum regem, qui adhuc de Herulorum stirpe reman-serat, quos secum in Italiam veniens solum Odoacer adduxerat. Huic Narsis fideliter sibi primum adhæ-renti multa beneficia contulit, sed novissime superbe rebellantem, et regnare cupientem, bello superatum et captum celsa de trabe suspendit. Eo tempore quo-

^a In Paulo Diacono legitur *Dionysius*.

que Narsis patricius, per Dagisteum magistrum mi-litum, virum bellicosum et fortem, universos Italiæ fines obtinuit. Hic Narsis prius quidem chartularius fuit, deinde propter virtutem merito patriciatus ho-norem promeruit. Erat autem vir piissimus, in reli-gione catholicus, in pauperes munificus, in reparan-dis basilicis satis studiosus, vigiliis et orationibus in-tantum studens, ut plus supplicationibus ad Deum profusis quam armis bellicis victoriam obtineret.

Inter hæc Justiniano principe vita decedente, Ju-stinus minor rempublicam apud Constantinopolim regendam suscepit.

His quoque temporibus Narsis patricius, cujus ad omnia studium vigilabat, Vitalem episcopum Alinæ civitatis, qui ante annos plurimos ad Francorum re-gem confugerat, hoc est, ad Gothiensem civitatem, comprehensum, apud Siciliam exilio damnavit. Igi-tur deleta, ut dictum est, vel superata, Narsis omni Gothorum gente, his quoque, de quibus dixi, minus pari modo devictis, dum multum auri, sive argenti, seu cæterarum specierum divitias adquisisset, ma-gnam ab his pro quibus multa contra eorum hostes laboraverat invidiam pertulit, qui contra eum Ju-stinio Augusto, et ejus conjugi Sophiæ, in hæc verba suggesserunt dicentes: Quia expedierat Romanis, Gothis potius servire quam Græcis, ubi Narsis eunu-chus imperat, et nos servitio premit, et hæc noster piissimus princeps ignorat. Aut libera nos de manu ejus, aut certe in civitatem Romanam, et nosmet-ipsos gentibustradimus. Cumque hæc Narsis audisset, hæc breviter retulit verba: Si male feci cum Roma-nis, male inveniam. Tunc Augustus in tantum ad-versus Narsetem commotus est, ut statim in Italiam Longinum præfectum mitteret, qui Narsetis locum obtineret. Narsis vero his cognitis, valde pertimuit, et in tantum maxime ab eadem Sophia Augusta ter-ritus est, ut regredi ultra Constantinopolim non au-deret. Cui illa inter cætera, quia eunuchus erat, hæc fertur mandasse, ut cum puellis in gynæceo lanarum faceret pensas dividere. Ad quæ verba Narsis dicitur hæc verba dixisse: talem se eidem telam orditurum, qualem ipsa dum viveret, deponere non posset. Ita-que odio metuque exagitatus, in Neapolim Campaniæ civitatem secedens, legatos mox ad Longobardorum gentem dirigit, mandans ut paupera Pannoniæ rura desererent, ad Italiam, cunctis repletam divitiis, pos-sidendam venirent. Simulque multimoda pomorum genera, aliarumque rerum species, quarum Italia ferax est, mittit, quatenus eorum ad veniendum ani-mos posset illicere. Longobardi læta nuntia, et quæ ipsi præoptabant, gratanter suscipiunt, denique fa-turis commodis animos attollunt. Continuo apud Ita-liam terribilia noctu signa visa sunt, hoc est, igneo acies in cælo apparuerunt, eo scilicet qui postea ef-fusus est sanguine coruscantes. Narsis vero de Cam-pania Romam reversus, ibidem non post multum tempus ex hac luce subtractus est. Cujus corpus po-situm in locello plumbeo cum omnibus ejusdem di-vitiis Constantinopolim est perlatum. Per hæc tem-

pora apud Constantinopolim, ut supra præmissum A est, Justinus minor regnabat, vir omni avaritiæ de- ditus, contemptor pauperum, senatorum spoliator. Cui tanta fuit cupiditatis rabies, ut arceas juberet ferreas fieri, in quibus ea quæ rapiebat auri talenta congereret, quem etiam ferunt in hæresin Pelagianam dilapsam. Illic cum a divinis mandatis aurem cordis averteret, justo Dei judicio, amisso rationis intellectu, amens effectus est. Illic Tiberium Cæsarem ascivit, qui ei palatium, vel singulas provincias gubernaret, hominem justum, utilem, strenuum, sapientem, eleemosynarium, in judiciis æquum, in victoriis clarum, et, quod his omnibus supereminet, verissimum Christianum. Hic cum multa de thesauris quos Justinus aggregaverat pauperibus erogaret, Sophia Augusta frequentius eum increpabat, quod B rempublicam redegisset in paupertatem, dicens: Quod ego multis annis congregavi, tu infra paucum tempus prodige dispergis. Aiebat autem ille: Confido in Domino quia non deerit pecunia fisco nostro, tantum ut pauperes eleemosynam accipiant, aut captivi redimantur. Hoc est magnum thesaurum facere, dicente Domino: *Theaurizate vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea corrumpi, et ubi fures non effodiunt, nec furantur. Ergo de his quæ tribuit Dominus congregemus thesauros in cælo, et Dominus nobis augere dignabitur in sæculo. Igitur Justinus cum undecim annis regnasset, amentiam, quam incurerat, tandem cum vita finivit. Bella sane quæ per Narsetem patricium Gothis vel Francis- C illata superius per anticipationem diximus, hujus temporibus gesta sunt. Denique et cum Roma temporibus Benedicti papæ, vastantibus omnia per circuitum Longobardis, famis penuria laboraret, multa millia frumenti navibus ab Ægypto dirigens, eam sub studio misericordiæ relevavit.*

Mortuo ergo Justino, Tiberius Constantinus, Romanorum regum quinquagesimus, sumpsit imperium. Illic cum, ut superius diximus, Justino adhuc Cæsare, palatium regeret, et multas quotidie eleemosynas faceret, magnam ei Dominus auri copiam subministravit. Nam deambulans per palatium, vidit in pavimento domus tabulam marmoream, in qua erat crux Dominica sculpta, et ait: Crucem Domini, qua frontem nostram et pectora munire debemus, ecce D eam sub pedibus conculcamus. Et dicto citius jussit eandem tabulam auferri de fossa, qua elevata atque erecta, inveniunt subtus et aliam hoc signum habentem, qui et ipsam jussit auferri. Qua amota, reperiunt et tertiam, jussuque ejus cum hæc fuisset ablata, inveniunt magnum thesaurum, habentem supra mille auri centenaria. Sublatumque aurum, pauperibus adhuc abundantius quam consuetus fuerat largitur. Narsis quoque patricius Italiæ, cum in quadam civitate intra Italiam domum magnam haberet, ad supra memoratam urbem advenit, ibique in domo sua occultè cisternam magnam fodit, in qua multa millia centenariorum auri argentique reposuit, interfectisque omnibus consciis, uni tantummodo seni

hæc, per juramentum ab eo exigens, commendavit. Defuncto vero Narsete, supradictus senex ad Cæsarem Tiberium veniens, dixit: Si mihi, inquit, aliquid prodest, magnam rem, Cæsar, dicam. Cui ille: Dic, ait, quid vis, enim proderit tibi, si quid nobis profuturum esse narraveris. Thesaurum, inquit, Narsetis habeo reconditum, quod in extremo vitæ positus celare non possum. Tunc Cæsar Tiberius gavisus mittit usque ad locum pueros suos, præcedente vero sene hi sequuntur attentè. Pervenientesque ad cisternam, deopertamque ingrediuntur, in qua tantum auri vel argenti repertum est, ut per multos dies vix a deportantibus potuisset evacuari. Quæ ille pene omnia secundum morem suum erogatione largissima dispensavit egenis. Hic cum Augustalem coronam accepturus esset, eumque secundum consuetudinem ad spectaculum Circi populus exspectaret, insidiasque ei præpararet Sophia Augusta, ut Justinianum, Justini nepotem, ad dignitatem imperatoriam sublimaret, ille per loca sancta prius præcedens, deinde vocato ad se pontifice urbis, cum consilibus ac præfectis palatium ingressus, indutus purpura, diademate coronatus, throno imperiali positus, cum immentis laudibus in regni est gloria confirmatus. Quod ejus adversarii audientes, nihilque ei, qui in Domino spem suam posuerat, officere valentes, magno sunt confusionis pudore cooperti. Transactis autem paucis diebus, Justinianus projecit se pedibus imperatoris, ob meritum gratiæ, quindecim ei auri centenaria deferens. Quem ille secundum patientiæ suæ meritum colligens, sibi ut in palatio assisteret jussit. Sophia vero Augusta immemor promissionis quam quondam in Tiberium habuerat, insidias ei pertentavit ingerere. Præcedente autem eo ad vitium, ubi juxta ritum imperialem triginta diebus ad vindemiam jucundaretur, vocato clam Justiniano, voluit eum sublimare in regno. Quo comperto Tiberius cursu veloci Constantinopolim regreditur, apprehensamque Augustam omnibus thesauris expoliavit, solum ei victum quotidianum in alimentum relinquens, segregatisque pueris ejus ab ea, alios de fidelibus suis posuit, qui ei parerent, mandans prorsus ut nullus de anterioribus ad eam haberet accessum. Justinianum vero verbis solummodo objurgatum tanto D in posterum amore dilexit, ut filio ejus filiam suam promitteret, rursusque filio filiam suam exiret. Sed hæc res minime, quam ob causam nescio, ad effectum pervenit. Hujus exercitus ab eo directus Persas potentissime debellavit, victorque regrediens, tantam molem prædæ, cum viginti pariter elephantis, detulit, ut humanæ crederetur posse sufficere cupiditati. Tiberius igitur Constantinus, postquam septem rexerat annis, sentiens sibi diem mortis imminere, una cum consilio Sophiæ Augustæ Mauricium genere Cappadocem, virum strenuum, ad imperium elegit, ornatamque suam filiam regalibus ornamentis eam tradidit ei, dicens: Si tibi imperium meum cum hæc puella concessum, utere eo felix, memor semper ut æquitate justitiaque delecteris. Hæc post-

quam dixit, de hac luce ad æternam patriam migravit, magnum luctum populis de sua morte relinquens. Fuit enim summæ bonitatis, in eleemosynis promptus, in iudicio justus, in iudicando cautissimus, nullum despiciens, sed omnes in bona voluntate complectens, omnesque diligens, ipse quoque est dilectus a cunctis.

Quo defuncto, Mauricius indutus purpura, et redimitus diademate, ad Circum processit, acclamatisque sibi laudibus, largitus populo munera, primus ex Græcorum genere in imperio confirmatus est. Hoc tempore Mauricius imperator Childeperto regi Francorum quinquaginta millia solidos per legatos suos direxit, ut cum exercitu super Longobardos irrueret, eosque de Italia exterminaret. Qui cum innumera Francorum multitudinē in Italiam subito introivit. Longobardi vero in civitatibus se communiētes, intercurrentibus legatis, oblatisque muneribus, pacem cum Childeperto fecerunt. Qui cum ad Gallias remeasset, cognito imperator Mauricius quia cum Longobardis fœdus inierat, quod ei Longobardorum detrimentum dederat, repetere cupit. Sed ille suarum virium potentia fretus, pro hac re nec responsum reddere voluit. His itaque gestis, Autharius rex Brexillum civitatem, super Padi marginem positam, expugnare aggressus est, in quam Dotrulf dux a Longobardis confugerat, se partibus imperatoris tradens, sociatus militibus Longobardorum exercitui fortiter resistebat. Iste ex Suavorum, hoc est, Alamannorum, gente oriundus, inter Longobardos creverat, et quia erat forma idoneus, ducatus honorem meruerat. Sed cum occasionem ulciscendæ suæ captivitatis reperit, contra Longobardorum illico arma surrexit. Adversus quem Longobardi gravia bella gesserunt, tandemque eum cum militibus quos juvabat exsuperantes, Ravennam cedere compulerunt. Brexillus capta est, muri quoque ejus ad solum usque destructi sunt. Post hæc Autharius rex cum Smaragdo patricio, qui tunc Ravennæ præerat, usque in annum tertium pacem fecit. Denique post Benedictum papam, Pelagius Romanæ ecclesiæ pontifex absque jussione principis ordinatus est, eo quod Longobardi Romam per circuitum obsiderent, nec posset quisquam a Roma progredi. Hic Pelagius Helie Aquilegiensi episcopo, nolenti tria capitula Chalcedonensis synodi suscipere, epistolam satis utilem misit, quam beatus Gregorius, cum esset adhuc diaconus, conscripsit. Rursum Mauricius Augustus legatos ad Childepertum mittens, eum ut contra Longobardos in Italiam exercitum dirigeret persuasit. Childepertus existimans suam adhuc germanam apud Constantinopolim vivere, legatis Mauricii acquiescens, ut suam posset sororem recipere, iterum adversus Longobardos Francorum exercitum ad Italiam direxit. Contra quos dum Longobardorum acies properarent, Franci et Alamanni dissensionem habentes, sine ullius lucri conquisitione, ad patriam sunt reversi. Eo tempore fuit aquæ diluvium in libris Venetiarum, et Liguriæ, seu cæteris regi-

bus Italiæ, quale post Noe tempora non creditur fuisse. Factæ sunt lacunæ possessiones, seu villarum, hominumque pariter et animalium magnus interitus. Destructa sunt itinera, dissipatæ viæ; tantumque Athesis fluvius tunc excrevit, ut circa basilicam beati Zenonis martyris, quæ extra Veronensis urbis muros sita est, usque ad superiores fenestras aqua pertingeret, licet, sicut beatus Gregorius postea papa scripsit, in eandem basilicam aqua minime introivit. Urbis quoque ejusdem Veronensis muri ex parte aliqua eadem sunt inundatione subruti. Facta est autem hæc inundatio sexto decimo Kal. Novembris. Sed et tantæ coruscationes et tonitrua fuerunt, quantæ fieri vix æstivo tempore solent. Post duos quoque menses eadem urbs Veronensium magnâ ex parte incendio concremata est. In hac diluvii effusione in tantum apud urbem Romanam fluvius Tiberis excrevit, ut aquæ ejus super muros urbis influerent, et maxime in ea regiones occuparent. Tunc per alveum ejusdem fluminis, cum multâ serpentium multitudinē, draco etiam magnæ miræque magnitudinis per urbem transiens, usque ad mare descendit. Subsecuta statim est hanc inundationem gravissima pestilentia, quam inguinariam appellant, quæ tantâ strage populum devastavit, ut de inestimabili multitudine vix pauci remanerent. Primumque Pelagium papam, virum venerabilem, perculit, et sine mora exstinxit. Deinde pastore interempto, sese per populum extendit. In hac tanta rei tribulatione beatus Gregorius, qui tunc levita erat, a cunctis generaliter papa electus est, qui dum septiformem litaniam fieri ordinasset, intra unius horæ spatium, dum hi Dominum deprecarentur, octoginta ex eis subito ad terram corruentes, spiritum exhalaverunt. Septiformis autem litania ideo dicta est, quia omnis urbis populus a beato Gregorio in septem partibus deprecaturus Dominum est divisus. In primo namque choro fuit omnis clerus; in secundo omnes abbates, cum monachis suis; in tertio omnes abbatissæ cum congregationibus suis; in quarto omnes infantes; in quinto omnes laici; in sexto universæ viduæ; in septimo omnes mulieres conjugatæ. Ideo autem de beato Gregorio plura dicere omittimus, quia jam ante aliquot annos ejus vitam, Deo auxiliante, teximus. In ea quæ dicenda erant, juxta nostræ tenuitatis vires, universa descripsimus. Hoc tempore idem beatus Gregorius, Augustinum, et Mellitum, et Joannem, cum aliis pluribus monachis timentibus Deum, in Britanniam misit, eorumque prædicatione ad Christum Anglos convertit. His diebus defuncto Helia Aquilegiensi patriarcha, postquam quindecim annis sacerdotium gesserat, Severus huic succedens regendam suscepit ecclesiam. Quem Smaragdus patricius veniens de Ravenna in Gradus, per semetipsum ex basilica extrahens, Ravennam cum injuriâ duxit, cum aliis tribus ex Istria episcopis, id est Joanne Parentino, et Severo, atque Vindemiô, nec non etiam Antonio jam sene Ecclesiæ defensore. Quibus comminans exsilia, atque violentiam inferens, commu-

nicare compulit Joanni Ravennati episcopo trium capitulorum damnatori, quia tempore papæ Vigili, vel Pelagii, a Romanæ Ecclesiæ desciverat societate. Exempto vero anno, a Ravenna ad Gradus reversi sunt, quibus nec plebs communicare voluit, nec cæteri episcopi eos receperunt. Smaragdus patricius a dæmonio non injuste correptus, successorem Romanum patriciatu accipiens, Constantinopolim remeavit. Post hæc facta est synodus decem episcoporum in Mariano, ubi receperunt Severum patriarcham Aquilegiensem, dantem libellum erroris sui, quia trium capitulorum damnatoribus communicavit Ravennæ. Nomina vero Episcoporum qui se ab hoc schismate cohibuerunt hæc sunt: Petrus de Altino clarissimus, Ingemutius de Sabione, Angelus Tridentinus, Junior Veronensis, Horontius Vicentinus, Rusticus de Trapisio, Fonteius Feltrinus, Angellus de Altillo, Laurentius Belliniensis, Maxentius Juliensis, et Adrianus Polensis. Cum patriarcha autem communicaverunt isti episcopi: Severus, Parentinus, Johannes patricius, Vindemius, et Joann s. Igitur Mauricius Augustus postquam uno et viginti annis rexit imperium cum filiis Theodosio, et Tiberio, et Constantino, a Focace, qui fuit strator Prisii patricii, occiditur. Fuit autem utilis reipublic.; nam sæpe contra hostes dimicans, victoriam obtinuit. Hunni quoque, qui et Avars appellantur, ejus virtute devicti sunt. His diebus defuncto Severo patriarcha, ordinatur in loco ejus Joannes abbas patriarcha in Aquileia vetere, cum consensu regis, et Ghisulfi ducis. In Gradus quoque ordinatus est Romanus Candidianus antistes. Rursus mense Novembrio, et Decembrio, stella cometes apparuit. Candidiano vero defuncto, apud Gradus ordinatur patriarcha Epiphanius, qui fuerat primicerius notariorum ab episcopis qui erant sub Romanis; et ex illo tempore cœperunt duo esse patriarchæ.

Focas igitur, ut præmissum est, extincto Mauricio ejusque filiis, Romanorum regnum invadens, per octo annorum curricula principatus est. Hic rogante papa Bonifacio statuit sedem Romanæ Ecclesiæ ut caput esset omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium Ecclesiarum scribebat. Idem alio papa Bonifacio petente jussit in veteri fano, quod Pantheon vocabatur, ablatis idololatriæ sordibus, ecclesiam beatæ semper virginis Mariæ, et omnium sanctorum martyrum fieri, ut ubi quondam, non deorum, sed dæmoniorum cultus habebatur, vel agebatur, ibi deinceps omnium fieret memoria sanctorum. Hujus tempore Prasini et Veneti per Orientem et Ægyptum civile bellum faciunt, ac sese mutua cæde prosternunt, Persæ quoque adversus rempublicam gravissima bella gerentes, multas Romanorum provincias, et ipsam Jerosolymanam auferunt; et destruentes ecclesias, sancta quoque profanantes, inter ornamenta locorum sanctorum, vel communium, etiam vexillum dominicæ crucis abducunt.

Contra hunc Focacem Heraclianus, qui Africam re-

gebat, rebellavit, atque cum exercitu veniens, eum regno vitæque privavit: remque publicam Romanam Heraclius ejusdem filius regendam suscepit.

His diebus defuncto Heraclio Augusto, apud Constantinopolim, Heracleoneus ejus filius cum matre Martina regni jura suscepit, rexitque imperium duobus annis.

Quo mortuo successit in loco ejus Constantinus germanus ejusdem filius Heraclii, imperavitque mensibus sex.

Hoc etiam mortuo, Constantinus ejusdem filius ad regni dignitatem ascendit, tenuitque regnum annis octo et viginti. Circa hæc tempora regis Persarum conjux nomine Cæsara, de Perside exiens cum paucis suis fidelibus, privato habitu propter Christianæ fidei amorem Constantinopolim venit. Quæ ab imperatore honorifice suscepta, post aliquot dies, ut desiderabat, baptismum consecuta est, et ab Augusta de sacro fonte levata est. Quod vir ejus Persarum rex audiens, legatos Constantinopolim ad Augustum direxit, quatenus eidem suam uxorem redderet, qui ad imperatorem venientes, verba regis Persarum nuntiant, qui requirebat suam reginam. Imperator hoc audiens, remque omnino ignorans, eis responsum dedit dicens: De regina quam queritis fatemur nihil scire, præter quod ad nos hic aliqua mulier privato habitu advenit. Legati vero responderunt dicentes: Si placet vestro conspectui velimus hanc, quam dicitis, mulierem videre. Cum jussu imperatoris advenisset, mox ut eam legati conspiciunt, ad ejus vestigia provolvuntur, cum venerabiliter ea quæ vir suus requireret suggerunt. Quibus illa respondit: Ite, renuntiate regi vestro et domino, quia nisi sicut ego jam credidi, ita ipse et in Christum crediderit, me jam ultra consorti tori habere non poterit. Quid multa? Reversi legati ad patriam universa quæ audierant regi renuntiant. Qui nihil moratus, cum sexaginta millibus viris Constantinopolim pacifice ad imperatorem venit, a quo gratanter et satis digne susceptus est. Qui cum universis Christum Dominum credens, pariter cum omnibus sacri baptismatis unda perfusus, et ab Augusto de fonte levatus, catholica fide confirmatus est multisque muneribus ab Augusto honoratus, accepta sua conjuge, lætus et gaudens ad suam patriam repedavit. His diebus Constantinus, qui et Constantinus est appellatus, Italiam a Longobardorum manu ertere cupiens, Constantinopolim egressus, per littoriter habens, Athenas venit, indeque mare transgressus, Tarentum applicuit. Qui tamen prius a solitario quemdam, qui prophetiæ spiritu habere dicebatur, adit, studiose ab eo sciscitans utrum gentem Longobardorum, quæ in Italia habitabat, superare et obtinere posset. A quo cum servus Dei spatium unius noctis expetisset ut pro hoc ipso Dominum supplicaret, facto marito eidem Augusto respondit: Gens Longobardorum superari modo ab aliquo non potest, quia regis quidam ex alia provincia veniens basilicam bea-

Joannis Baptistæ in Longobardorum finibus confluxit, et propter hoc ipse beatus Joannes pro Longobardorum gente intercedit. Veniet autem tempus quando ipsum oraculum habebitur despectui, et tunc gens ipsa peribit. Quod nos factum ita esse probavimus, quia ante Longobardorum perditionem eandem beati Joannis basilicam, quæ utique in loco qui Modicia dicitur est constituta, per viles personas ordinari conspeximus, ita ut indignis et adulteris, non pro vitæ merito, sed præmiorum datione, largiretur. Igitur cum, ut diximus, Constans Augustus Tarentum venisset, egressus exinde, Beneventanorum fines invasit, omnesque pene per quas venerat Longobardorum civitates cepit. Luceriam quoque opulentam Apuliæ civitatem expugnatam fortius invadens diruit, et ad solum usque prostravit. Agerentiam sane, propter munitissimam loci positionem, capere minime potuit. Deinde cum omni suo exercitu Beneventum circumdedit, et eam vehementer pugnare cœpit, ubi Grimoaldi filius adhuc juvenculus ducatum tenebat. Qui statim ut imperatoris adventum cognovit, nutricium suum, nomine Gesualdum, ad patrem Grimoaldum trans Padum direxit, obsecrans eum ut quantocius veniret, filioque suo, ac Beneventanis, quos ipse nutrierat, potenter succurreret, quod Grimoaldus rex audiens, statim cum exercitu filio laturus auxilium Beneventum pergere cœpit. Quem plures ex Longobardis in itinere relinquentes, quia exspoliasset palatium, et jam non reversurus repeteret Beneventum, diversis machinis vehementer expugnabat, e contra Romoaldus cum Longobardis fortiter resistebat. Qui quamvis cum tanta multitudine congregari manum propter paucitatem exercitus non auderet, frequenter tamen cum expeditis juvenibus hostium castra irrumpens, magnas eisdem inferebat undique clades. Cumque Grimoaldus ejus pater jam properaret, eundem nutricium ejus, de quo præmisimus, ad filium misit, qui ei suum adventum nuntiaret. Qui cum prope Beneventum venisset, a Græcis captus, imperatori delatus est. Qui ab eo unde adveniret requirens, ille se a Grimoaldo rege venire dixit, eundemque regem citius adventare nuntiavit. Statimque imperator exterritus consilium cum suis iniit, quatenus cum Romoaldo pacisceretur, ut Neapolim posset reverti, acceptaque obside Romoaldi sorore, cui nomen Gisa fuit, cum eodem pacem fecit. Ejus vero nutritium Jesualdum ad muros duci præcepit, mortem eidem minatus, si aliquid Romoaldo aut civibus de Grimoaldi adventu nuntiaret, sed potius asseveraret eundem venire minime posse. Quod ille ita se facturum, ut ei præcipiebatur, promisit; sed cum prope muros advenisset, velle se Romoaldum videre dixit: quo cum Romoaldus citius advenisset, sic eum allocutus est: Constans esto, domine Romoalde, et habens fiduciam noli turbari, quia tuus genitor citius tibi præbiturus auxilium aderit. Nam scias eum ista nocte juxta Satricum flavium cum valido exercitu manere, tantum obsecro ut misericordiam exhibeas cum mea uxore

A et filiis, quia gens ista perfida me vivere non sinet. Cumque hoc dixisset, jussu imperatoris caput ejus abscissum, atque cum belli machina, quam petriariam vocant, in urbem projectum est. Quod caput Romoaldus sibi jussit deferri, idque lacrymans osculatus est, dignoque in loco tumulari præcepit. Metuens subito Grimoaldi regis adventum imperator, dimissa Beneventi obsidione, Neapolim proficiscitur. Cujus tamen exercitum Micola Capuanus comes juxta fluentia Caloris fluminis, in loco qui usque hodie Pugna dicitur vehementer attrivit. Postquam vero imperator Neapolim pervenit, unus ex ejus optimatibus, cui nomen Saburrus erat, ab Augusto, ut fertur, viginti millia militum expetiit, seque cum Romoaldo pugnaturum victoremque spondit. Qui cum accepto exercitu ad locum cui Forinus nomen est advenisset, ibique castra posuisset, Grimoaldus, qui jam Beneventum advenerat, hæc audiens, contra eum proficisci voluit. Cui filius Romoaldus: Non est opus, inquit, sed tantum partem nobis de exercitu vestro tribuite. Ego Deo favente cum eo pugnabo, et cum vicero major utique gloria vestræ potentiæ ascribetur. Factumque est, accepta aliqua parte de patris exercitu, pariterque cum suis hominibus contra Saburrum proficiscitur. Qui prius quam bellum cum eo iniret, a quatuor partibus tubas insonare præcepit. Cumque utraque acies forti intentione pugnarent, tunc unus de regis exercitu, nomine Amangus, qui regium contum ferre erat solitus, quemdam Græculum eodem conto utrisque manibus fortiter percutiens, de sella super quam equitabat sustulit, eumque in aera super caput suum levavit. Quod cernens Græcorum exercitus, immenso pavore perterritus, in fugam convertitur, ultimaque pernicie cæsus, sibi fugiens mortem, Romoaldo et Longobardis victoriam peperit: Ita Saburrus, qui se imperatori suæ victoriæ tropæum de Longobardis promiserat patrare, ad eum cum paucis remeans ignominiam deportavit. Romoaldus vero, patrata de inimicis victoria, Beneventum triumphans reversus est, patrique gaudium et cunctis securitatem, sublato hostium timore, convexit. At vero Constans Augustus, cum nihil contra se Longobardos gessisse conspiceret, omnes sævitæ suæ minas contra sub, hoc est Romanos, retorsit. Nam egressus Neapoli, Romam perrexit. Cui sexto ab urbe milliario Vitalianus papa cum sacerdotibus et Romano populo occurrit. Qui Augustus, cum ad beati Petri limina pervenisset, obtulit ibi pallium auro textum, et manens apud Romam diebus duodecim, omnia quæ fuerant antiquitus instructa ex ære in ornamentum civitatis deposuit, in tantum ut etiam basilicam beatæ Mariæ, quæ aliquando Pantheon vocabatur, et condita fuerat in honorem omnium deorum, et jam ibi per concessionem superiorum principum locus erat omnium martyrum, discooperiret, tegulasque aereas exinde auferret, easque simul cum aliis omnibus ornamentis Constantinopolim transmitteret. Deinde reversus imperator Neapolim, itinere terreno perrexit

In civitatem Regum; ingressusque Siciliam per indicationem septimam, habitavit Syracusas, et tales afflictiones in suo populo, seu habitatoribus, vel possessoribus Calabriæ, Siciliæ, Africæ, atque Sardiniaë exeruit, quales antea nunquam auditæ sunt; ita etiam ut uxores a maritis, vel filii a parentibus separarentur. Sed talia multa et inaudita horum regionum populi sunt perpassi, ita ut alicui spes vitæ non remaneret. Nam et vasa sacra, et cimelia sanctorum Dei ecclesiarum, imperiali jussu et Græcorum avaritia sublata sunt. Mansit autem in Sicilia ab indicatione septima usque in duodecimam; sed tandem tantarum iniquitatum pœnas tulit, atque dum se in balneo lavaret, a suis exstinctus est. Interfecto igitur apud Syracusas Constante imperatore, Mezentius in Sicilia regnum arripuit; sed absque Orientalis exercitus voluntate. Contra quem Italix milites, alii per Istriam, alii per partes Campaniæ, alii vero a partibus Africæ et Sardiniaë venientes in Syracusas, eum vita privaverunt. Multique ex iudicibus ejus truncati, Constantinopolim perducti sunt, cum quibus pariter et falsi imperatoris caput est deportatum.

Hæc audiens gens Saracenorum, quæ jam Alexandriam et Ægyptum pervaserat, subito cum multis navibus venientes Siciliam invadunt, Syracusas ingrediuntur, multamque stragem faciunt populorum, vix paucis evadentibus, qui per munitionissima castra et juga confugerunt montium. Auferentes quoque prædam nimiam, et omnem illum quem Constantinus Augustus a Roma abstulerat ornatum in ære et diversis speciebus, sicque Alexandriam reversi sunt. Porro regis Illia, quam de Benevento obsidis nomine sublatam diximus, Siciliam veniens diem clausit extremum.

Igitur extincto, ut diximus, apud Siciliam Constante Augusto, punitoque, qui ei successerat, Mezentio tyranno, Romanorum regnum Constantinus Constantii Augusti filius suscepit regendum, Romanisque principatus est annis decem et septem. Constantii sane temporibus Theodorus archiepiscopus et Adrianus abbas vir doctissimus a Vitaliano papa missi in Britanniam, plurimas ecclesias Anglorum doctrinæ ecclesiasticæ fruge fecundarunt. E quibus Theodorus archiepiscopus peccantium judicia, quantis scilicet pro uno quoque peccato quis poenitere debeat, mirabili et discreta consideratione descripsit. Dum hæc geruntur, hæresis apud Constantinopolim orta est, quæ unam in Domino nostro Jesu Christo voluntatem et operationem asseverabat. Hanc autem hæresim excitarunt Georgius patriarcha Constantinopolitanus, Macarius, Pyrrhus, Paulus et Petrus. Quam ob causam Constantinus Augustus centum quinquaginta episcopos congregari fecit: inter quos etiam fuerunt legati sanctæ Romanæ Ecclesiæ, missi ab Agathone papa, Joannes Diaconus, et Joannes Portuensis episcopus, qui omnes eandem hæresim damnarunt. Ea hora tantæ aranearum telæ in medio populi ceciderunt, ut omnes mirarentur, ac per hoc significatum est quod sordes

hæreticæ pravitalis depulsæ sunt. Et Georgius quidem patriarcha correptus est, cæteri vero in sua defensione perseverantes anathematis sunt ultione percussi. Eo tempore Damianus Tyeniensis Ecclesiæ episcopus, sub nomine Mansueti Mediolanensis archiepiscopi, ea de causa satis utilem rectæque fidei epistolam composuit, quæ in præfata synodo non mediocre suffragium tulit. Recta autem et vera fides est, ut sicut in Domino nostro Jesu Christo duæ sunt naturæ, hoc est, Dei et hominis, sic etiam duæ traduntur esse voluntates, sive operationes. Vis audire quid deitatis est? *Ego, inquit, et Pater unum sumus.* Vis audire quid humanitatis? *Pater major me est.* Cerne secundum humanitatem eum in navi dormientem; cerne ejus divinitatem, evangelista ait: *Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna.* Hæc est sexta synodus universalis, Constantinopoli celebrata, et Græco sermone conscripta, temporibus papæ Agathonis, et sequente ac residente Constantino principe intra septa palatii sui. Dehinc apud Constantinopolim imp. moritur Constantinus, et ejus minor filius Justinianus Romanorum regnum suscepit, cujus per decem annos gubernacula tenuit. Hic Africam a Saracenis abstulit, et cum eisdem pacem terra marique fecit. Hic Sergium pontificem, quia in errore illius synodi quam Constantinopoli fecerat favere et subscribere noluit, misso Zacharia protospatario suo jussit Constantinopolim deportari. Sed militia Ravennæ vicinarumque partium, jussa principum nefanda contemnens, eumde Zachariam cum contumeliis ab urbe Roma et injuriis pepulit.

Contra hunc Justinianum Leo Augustalem dignitatem arripiens, eum regno privavit; regnumque Romanorum tribus annis regens, Justinianum exsullem in Ponto servavit.

Rursumque Tiberius contra hunc Leonem insurgens, regnum ejus invasit, eum quoque toto quo ipse regnavit tempore, in eadem civitate in custodia tenuit. Hoc tempore synodus Aquilegiæ facta ob peritiam fidei quintum universale concilium suscipere diffinit, donec salutaribus beati papæ Sergii moniti instructa, et ipsa huic cum cæteris Christi Ecclesiæ annuere consentit. Facta autem est hæc synodus Constantinopoli, temporibus papæ Julii, sub Justiniano principe contra Theodorum, et omnes hæreticos, qui beatam Mariam solum hominem, non Deum et hominem genuisse affirmabant. In qua synodo catholice est institutum ut beata Maria semper vir Theotocos diceretur, quia, sicut catholica fides habet, non hominem solum, sed verè Deum et hominem genuit. Hoc tempore apud Gallias in Francorum regnum, Auschis Arnulfi filius, qui, de nomine Achisæ, quondam Trojani, creditur appellatus, sub nomine majoris domus gerebat principatum. At vero Justinianus, qui amisso principatu in Ponto exsulabat, auxilio Terebelli Burgarorum regis, regnum rursus recipiens, eos qui se expulerant patios occidit. Leonem quoque et Tiberium, qui locum

ejus usurpaverant, cepit, et in medio circo coram A omni populo jugulari præcepit. Gallicianum vero patriarcham Constantinopolitanum, erutis oculis, Romam misit, Cyrumque abbatem, qui eum in Ponto exsulem aluerat, episcopum in loco Gallicini constituit. Hic Constantinum papam ad se venire jubens, honorifice suscepit, ac remisit. Quem prostratus in terram pro suis peccatis intercedere rogans, cuncta ejus Ecclesie privilegia renovavit. Qui cum exercitum in Pontum mitteret ad comprehendendum Philippicum, quem ibi relegaverat, multum eum idem venerabilis papa prohibuit ne hoc facere deberet, sed tamen inhibere non potuit. Exercitus quoque qui missus contra Philippicum fuerat ad partem se Philippici contulit, eumque imperatorem fecit. Qui Constantinopolim contra Justinianum veniens, cum eo ab urbe milliario duodecimo pugnavit, vicit et occidit, regnumque ejus adeptus est. Imperavit autem Justinianus cum filio Tiberio in hac secunda vice, annos sex, quem Leo in expulsiōne iktus naribus detruncavit. Qui post, iterum assumpto imperio, quoties defluentem guttam rheumatis manu detersit, pene toties aliquos ex iis qui contra eum fuerant jugulari præcepit.

At vero Philippicus, qui et Bardanis, postquam imperiali dignitate confirmatus est, Cyrum, de quo dixeramus, de Pontificatu ejectum, ad gubernandum monasterium suum, Pontum redire præcepit. Hic Philippicus Constantino papæ litteras pravi dogmatis direxit, quas ille cum apostolicæ sedis consilio respuit, et hujus rei causa fecit picturas in porticu sancti Petri, quæ gesta sex sanctarum synodorum universalium retinent. Nam et hujusmodi picturas, cum haberentur in urbe regia, Philippicus jusserat auferri. Statuit populus ne hæretici imperatoris nomen, aut chartas, aut figuram solidis susciperent; unde nec ejus effigies in ecclesiam introducta est, nec nomen ad Missarum solemniam prolatum. Hic cum annum unum et sex mensibus regnum gessisset, contra eum Anastasius, qui et Artemius dictus est, insurgens, eum regno expulit, oculisque privavit, nec tamen occidit.

Hic Anastasius litteras Constantino papæ Romam per Scholasticum patricium et exarchum Italiæ direxit, quibus se fautorem catholicæ fidei, et sanctæ sextæ synodi, vel concilii, prædicatorem esse declaravit. Hoc tempore Anastasius imperator classem in Alexandriam contra Saracenos direxit, cujus exercitus ad aliud versus consilium, ab itinere medio Constantinopolitanam urbem regressus, Theodosium Orthodoxum inquirens, imperatorem elegit, atque coactum in solio imperii confirmavit. Qui Theodosius apud Nicæam civitatem Anastasium gravi prælio vicit; datoque sibi sacramento eum clericum fieri ac presbyterum fecit ordinari.

^a Legendum essent.

Ipsa vero, ut regnum accepit, non in regia urbe imaginem illam venerandam, in qua sancta synodus erat depicta, et a Philippico fuerat dejecta, pristinum in locum erexit. His diebus Tiberis fluvius ita inundavit, ut alveum suum egressus multa Romanæ fecerit exitia civitati, ita ut in via lata ad unam et semis staturam excresceret, atque a porta sancti Petri usque ad pontem Milvium aquæ descendentes contingerent. Mansit autem diebus septem, donec agentibus litanis crebras civibus, octavo demum die reversæ sunt.

Inter hæc defuncto imperatore Theodosio, qui uno solummodo imperium rexerat anno, ejus in locum Leo Augustus subrogatur. Hoc etiam tempore eadem Saracenorum gens cum immenso exercitu veniens Constantinopolim circumdedit, ac per continuum triennium obsedit, donec civibus multa justitia ad Deum clamantibus, plurimi eorum fame et frigore, bello et pestilentia, perirent, ac sic pertæsi obsidionis abscederent, qui inde egressi Bulgarorum gentem, quæ est super Danubium, bello aggrediuntur, et ab hac quoque victi ad suas naves refugiant, quod cum altum peterent, ingruente subito tempestate, plurimis et mersis sive contritis navibus perierunt. Intra Constantinopolim vero, trecenta milia pestilentia interierunt. Hac tempestate Leo imperator apud Constantinopolim sanctorum imagines depositas incendit. Romano quoque pontifici similia facere, si imperialem gratiam habere vellet, mandavit. Sed hoc facere pontifex contempsit. Omnis quoque Ravennæ exercitus, vel Venetiarum, talibus jussis uno animo restiterunt, et nisi eos prohibuisset pontifex, imperatorem super se constituere aggressi sunt. Eo tempore Longobardorum rex Luitprandus Ravennam obsedit, classem invasit, atque ^b struxit. Tunc patricius Paulus extra Ravennam misit qui pontificem interimerent. Sed Longobardis pro defensione pontificis repugnantibus, Spoletanis in solatio positis, et ex aliis partibus Longobardis Tuscis resistentibus, consilium Ravennatum dissipatum est. Rursus cum Ravennam Hildebrandus regis nepos et Peredeo Vincentinus dux obtinerent, irruentibus subito, Peredeo viriliter pugnans occubuit. Per idem tempus Leo Augustus ad pejora progressus est, ita ut compelleret omnes Constantinopolitani habitantes, tam vi quam blanditiis, ut deponerent ubicunque haberentur imagines, tam Salvatoris quam sanctæ ejus Genitricis, vel omnium sanctorum, easque in medio civitatis incendio coneremari fecit. Et quia plerique ex populo tale scelus fieri præpediebant, aliquanti ex eis capite truncati, alii corporis parte mutili sunt. Cujus errori Germanus patriarcha non consentiens, a propriæ sede depulsus est et ejus in loco Anastasius presbyter ordinatus est.

^b Legendum destruxit.